

hirdetések áttekintését egy bizonyos tárgyra vagy fogalomra vonatkozóan.

Az elektronikus újság terjesztési formái:

- online szolgáltatásként hálózaton keresztül;
- CD-ROM-on;
- közvetlen sugárzás vagy műholdas kapcsolat útján;

– a fentiek bármilyen kombinálásával.

Az elektronikus újság használata egyelőre a CD-ROM lejátszóval, személyi számítógéppel vagy a műholdas sugárzáshoz távoli hozzáféréssel (mobil multimédiával vagy videofonnal) rendelkezőkre korlátozódik. A másik korlátozó tényező, hogy az emberek nyomtatott szövegek olvasásához szoktak hozzá (főként az idősek), és idegenkednek az új formáktól. Így a legvalószínűbb felhasználók eleinte főként az iskolák és üzleti vállalkozások lesznek.

(Feimer Ágnes)

Lásd még 4, 14, 46, 55, 60, 87

KÖNYVTÁRGÉPESÍTÉS, KÖNYVTÁRÉPÜLET

Számítógépes könyvtári rendszerek

Lásd 70

Szakértő rendszerek

Lásd 53

Számítógép-szoftver

95/085

CHOWDHURY, G.G. – CHOWDHURY, Sudatta: Text retrieval and library management software in India = Program. 28.vol. 1994. 3.no. 253-261.p. Bibliogr. 12 tétel.

Információkeresési és könyvtárkezelési szoftverek Indiában

Szoftverválasztás

A szövegkeresési és a könyvtári rendszerekkel való ellátottság – az erőfeszítések ellenére – még nem érte el a kívánatos helyzetet az indiai könyvtárakban. Az elmúlt időben számos szoftver jelent meg a piacon, úgy állami, mint magánvállalatok forgalmazásában. Publikált katalógusok hiányában a megfelelő program kiválasztása nehéz, ezért a cikk az indiai helyzetkép bemutatására és a választás megkönnyítésére röviden ismertet 10 szoftvert (CATMAN, CDS/ISIS, LIBRARIAN, LibSys, MAITRAYEE, MECSYS, NIRMALS, SANJAY, TULIPS és WILISYS). Bemutatja és összehasonlítja a programok szövegkeresési és munkafolyamat-kezelési tulajdonságait. Az árakat mérlegelve arra a következtetésre jut, hogy – némi módosítással – a CDS/ISIS és a SANJAY lehet a legmegfelelőbb program az indiai könyvtárak számára.

(Autoref.)

95/086

VÁLAS George: Comparison of some widespread CDROM information retrieval software packages = Online CDROM Rev. 18.vol. 1994. 4.no. 211-221.p. Bibliogr.

Néhány elterjedt CD-ROM keresőszoftver összehasonlítása

CD-ROM; Információkeresési rendszer értékelése

Az OMIKK központi műszaki könyvtárának (OMK) állományában lévő több, mint 40 CD-

ROM kiadvány jó alkalmat nyújtott arra, hogy a szerző összehasonlítsa a legjobban elterjedt keresőszoftverek képességeit. E célból a következő öt szoftvert vizsgálta meg:

- OPTI-WARE (Online Computer Systems, Inc.);
- BRS/Search (BRS Software Products);
- ProQuest (UMI – University Microfilms International);
- SPIRS (SilverPlatter International N.V.);
- DIALOG OnDisc Manager (Dialog Information Services, Inc.).

Az összehasonlítás alapjául a következő szempontok szolgáltak:

- teljesítmény (gyorsaság és egyéb teljesítményjellemzők, pl. interfész a végfelhasználók és a professzionális keresők számára, a keresési stratégia elmentésének lehetősége, online tezausz stb.);

- keresési jellemzők közvetlen keresésnél (Boole-operátorok, közelségi operátorok, matematikai kapcsolatok, csonkolás stb. megléte ill. hiánya);

- keresési jellemzők böngészésnél;
- keresési-stratégia kezelés (pl. az előző keresőkérdések megjelenítésének, a keresési stratégia szerkesztésének lehetősége);

- megjelenítési lehetőségek;
- output-lehetőségek (nyomatás, letöltés, output-formátumok stb.);

- ergonómiai és barátságossági tényezők (pl. színbeállítás lehetősége, help-képernyők, oktatóprogramok, funkcióbillentyűk megléte ill. hiánya, tévedésből elindított folyamatok leállításának lehetősége stb.).

A függelékekben közreadott táblázatos összehasonlításokon kívül a szerző részletesen tárgyalja az egyes programcsomagokat. Következtetéseket nem von le, mert az egyes érintett csoportok (pl. a szoftvergyártók vagy bizonyos adatbázisok használói) számára más és más következtetésre lenne szükség.

(Novák István)

95/087

KELLY, Julia: Downloading information using bibliographic management software = CD-ROM Prof. 7.vol. 1994. 4.no. 123-128.p. Bibliogr. 4 tétel.

Információk letöltése bibliográfiai adatbázis-kezelő szoftverekkel

CD-ROM; File-szervezés -gépi; Letöltés; Szoftver

A bibliográfiakezelő szoftverek olyan eszközök, amelyek segítségével a CD-ROM-okról és online adatbázisokból letöltött találatokat kezelhetjük. Ezek a szoftverek tulajdonképpen speciális adatbáziskezelők. Segítségükkel egyéni felhasználók bibliográfiai adatbázisokat hozhatnak létre, amelyek kereshetők és irodalomjegyzékeket állíthatunk belőlük elő.

A legtöbb bibliográfiakezelő szoftver lehetővé teszi, hogy manuálisan is bevigyünk adatokat, amihez elektronikus űrlapokat is felkínálnak a rendszerek. Gyakran ki kell választanunk, folyóiratcikk vagy könyv adatait akarjuk-e bevinni. A manuális adatbevittelt segítheti, ha a szoftver lehetővé teszi, hogy az adatbázisunkban már meglévő adatokból vegyünk át bizonyos elemeket (szerzőket, kulcsszavakat) stb.

Adatok elektronikus importálása sokkal gyorsabban végezhető el. Az online adatbázisokból és CD-ROM-okból vett adatok hozzáadása egyes rendszerek „alapfelszereltségéhez” tartozik, más esetekben külön modulokat kell megvásárolnunk. Az import-modulok egy része univerzális, más része csak bizonyos adatbázisok vagy CD-k importjára alkalmas.

Egyes rendszerekben a felhasználó alakíthatja ki az import formátumát és/vagy szövegszerkesztőkből is importálhatunk adatokat. Módunkban állhat az is, hogy az importált adatokhoz adjunk hozzá információt, például kulcsszavakat. Némelyik rendszerben van megjegyzés mező, ahová megjegyzéseink mellett/helyett referátumok szövegét helyezhetjük el.

A programok importálásakor a formátumot ismerik fel, nem az adatbázis tartalmát, tehát a felhasználónak gyakran azonosítania kell a CD-ROM előállítóját vagy az online host-ot.

Az importálás nyomán keletkezett adatbázis(ok) keresése több elemre, így szerzőre, kulcsszavakra, a cím szavaira stb. terjedhet ki. Az egyes rendszerekben változó kifinomultságú keresésre van lehetőség, de az ÉS valamint a VAGY kapcsolatok mindenütt rendelkezésre állnak.

Bibliográfiakezelő szoftverek segítségével egyaránt készíthetünk bibliográfiákat és a hi-

vatkozott (feldolgozott) irodalom jegyzékeit cikkekhez, könyvekhez. Az előbbiekhöz kereséseket végezhetünk, és így kiválogathatunk adatokat. Sok szoftver lehetővé teszi a nyomtatás előtti rendezést és kiegészítő szövegek (pl. fejezetcímek, dátumok) bevitelét. Gyakran adva van szövegszerkesztő programokkal való együttműködés is.

A piacon mintegy 50 különböző program áll rendelkezésre. Érdekes figyelni arra, milyen hardver szükséges a használatukhoz, milyen könnyen használhatók, mennyi az áruk, jó nevű-e és régóta működik-e a gyártó, milyen dokumentációt adnak hozzá, van-e vevőszolgálat.

Érdekes azt is megnézni, milyen adatbázisokból importálhatunk adatokat, milyen output formátumok állnak rendelkezésre, milyen szövegszerkesztőkkel működik együtt a program.

A különböző termékek különbözőképpen viszonyulnak a CD-ROM-ról való letöltésre.

A *Reference Manager* egy sor CD-ROM-ról képes adatokat importálni, de az adatok átviteléhez külön modult kell megvennünk. Ugyanakkor a kész formátumok mellé ingyenesen kapjuk a gyártótól a további formátumokat. A formátumok CD- és gyártóspecifikusak. A felhasználó nem definiálhat formátumokat, az adatok átvitele jó minőségű.

A *Papyrus* alapfelszereltségébe tartozik az importálás lehetősége. Ugyancsak egy sor előre definiált formátumot ad, de felhasználói formátumdefiníciókra is lehetőség van, és a gyártó ingyenesen készíti könyvtárak számára további formátumokat. Igen sok forrásból importálhatunk, néha előzetes munkával. Az importálási funkció használatakor a felhasználó többféle opciót állíthat be, így kiszűrheti a problematikus rekordokat, félreteheti őket, vagy kizárhatja a duplumokat.

A *Library Master*-nek is alapfelszereltségébe tartozik az importálási funkció. Az előre definiált formátumok egy sor CD-ROM terméket lefednek. Saját import-formátumot is definiálhatunk, és makrókat készíthetünk az állomány esetleges hibáinak kijavítására. A *Data Magician* kiegészítő szoftver használatával még egyszerűbb az adatállomány tisztítása és további formátumok definiálása.

A *Pro-Cite* csak kevés formátum importját támogatja, ezért célszerű megvásárolni hozzá a *Biblio-Links* nevű programot.

(Koltay Tibor)

Lásd még 49

Elektronikus könyvtár

95/088

BARKER, Philip: Electronic libraries – visions of the future = *El.Libr.* 12.vol. 1994. 4.no. 221-229.p. Bibliogr.

Elektronikus könyvtárak – elképzelések a jövőről

Elektronikus könyvtár

A cikk ismerteti a könyvtári rendszerek alapvető funkcióit, s megvizsgálja, hogy a könyvtáraknak milyen szerepet kell játszaniuk a modern társadalmakban. Ezután az új technológiákban és információhordozókban rejlő lehetőségeket tárgyalja, és – az új technológiák bevezetésének mértékétől függően – négyféle könyvtári rendszert különböztet meg: polimédia-, elektronikus-, digitális- és virtuális könyvtárakat. Mindegyik rendszert ismerteti, tárgyalva megkülönböztető jellemzőiket és vonatkozásait.

(Autoref.)

95/089

BAUWENS, Michael: The role of cybrarians in the emerging virtual age = *FID News Bull.* 44.vol. 1994. 7/8.no. 131-137.p. Bibliogr. 8 tétel.

A „kibernetikárius” szerepe az elektronikus könyvtárak korában

Elektronikus könyvtár; Könyvtárosi hivatás; Számítógép-hálózat

A kibernetikus tér definíciói: 1) az interaktív számítógépes lehetőségek tere, ahol a számítógépek és azok tartalma bármely résztvevő számítógép használójának rendelkezésére áll bárhol; 2) egy mindent átfogó hálózaton számítógéppel létrehozott, azzal elérhető és befolyásolható többdimenziós mesterséges – vagy „vir-

tuális” – valóság. A kibernetikai tér első szintje az egyszerű számítógépes információkeresés, ami – egy PC és egy modem segítségével – már mindennapos valóság. A következő fokozat a számítógépen keresztül más gépekkel vagy emberekkel folytatott kommunikáció (az Internet ma ennek legfejlettebb formája, de még nem tekinthető globálisnak). A harmadik szint a második meghatározás szerinti párhuzamos világ létrejötte lehet. Ám a 3. szintű kibernetikus tér és a virtuális valóság, bár mindkettő az objektív világ és a szubjektív értelem közti médium, különbözik egymástól: míg a virtuális valóságban a tárgyak önmaguként szerepelnek, a kibernetikus térben való leképezésük célja a komplex helyzetek jobb megértését szolgálja.

Lehet, hogy az információs kor után a virtuális kor következik. Míg korábban az információ megszerzése és az információszegénység problémájának megoldása volt a fő feladat, amióta az elektronikusan tárolt információ elérhetővé vált a hálózatokon keresztül, a hozzáférés és a visszakeresés a kulcs.

Az információs szakemberek már ma számos „kibernetikus” eszközzel számolhatnak. A könyvtárak virtualitásának (vagy virtualizálásának) első foka az elektronikus hozzáférés (OPAC), valódi könyvtári háttérrel. A második szint elektronikus hozzáférést jelent virtuális gyűjteményekhez, de valódi dokumentumellátással (mint pl. az UNCOVER szolgáltatás) – ez a ma elérhető színvonal. A harmadik szint az elektronikus dokumentumokat tartalmazó virtuális gyűjteményekhez való elektronikus hozzáférés. Egyes kisebb gyűjtemények esetében már ilyen tapasztalatokat is szerezhethünk. Néhányan megkülönböztetik a virtuális és az elektronikus könyvtárat. A könyvtár publikált dokumentumok szervezett és meghatározott használói kör számára hozzáférhető gyűjteménye; a helyi elektronikus könyvtár, mint a valódi könyvtár ekvivalense, egy lépcsőfok a virtuális könyvtár (azaz a globális hozzáférés) felé. Az Internet azonban még nem rendelkezik az ehhez megfelelő szervezettel és hozzáférési eszközökkel, bár egyre növekszik az ily módon katalogizált anyag. Ebben az értelemben a létező virtuális könyvtár egy lépcsőfok a globális elektronikus könyvtár felé.

A könyvtár és a könyvtáros fogalma épülethez, fizikai anyagok (könyvek) rendezéséhez kötődik. Azt a bibliotekáriust, aki a kibernetikus

térben navigál, talán inkább kibernáriusnak, vagy kibernetikáriusnak kellene nevezni. Ne feledjük, hogy ők olyan szellemi munkások, akik „hozzáadott értéket” termelnek, s míg a számítástechnikusok Archie és Gopher típusú navigációs eszközöket készítenek, a katalogizálás, osztályozás, idexelés és tartalmi kivonatolás továbbra sem maradhat el. Minél több tudás gyűlik fel a kibernetikus térben, annál nagyobb szükség van (lesz) az ebben navigálni tudó, és ezt feltérképező kibernetikáriusokra.

(Mohor Jenő)

95/090

WILLIAMS, Bernard J.S.: ELINOR: ushering in the electronic library? = Int.J.Micrograph.Opt. Techn. 12.vol. 1994. 3.no. 111-117.p.

Az elektronikus könyvtár felé: az ELINOR projekt bemutatása

Alakfelismerés; Egyetemi könyvtár; Elektronikus könyvtár

A De Montfort Egyetem Milton Keynes-i kampuszán folyik 1993-94 óta az ELINOR elektronikus könyvtári kísérlet, a British Library és az IBM UK Scientific Centre támogatásával. Célja, hogy a dokumentumok és az online katalógus, valamint a CD-ROM-ok napi 24 órán keresztül hozzáférhetőek legyenek, ebben korlátozást legfeljebb csak a munkaállomások száma jelentsen. A másik cél az információhoz való intelligens hozzáférés, a harmadik cél pedig az elektronikus könyvtár közös, hálózati használata.

Az ELINOR program keretében mintakönyvtárat hoznak létre könyvek, folyóiratok és egyéb tananyagok elektronikusan tárolt teljes szövegéből. Ezek között igen fontosak az egyetemi jegyzetek.

Az Excalibur PixTEX/EFS rendszert azért választották, mivel gyors visszakeresésre alkalmas, természetes nyelvű és kulcsszavas, Boole-operátoros keresésre egyaránt, egyszerű Windows használói felülettel rendelkezik, a kliens-szerver elven működik.

Szerzői jogi megfontolásból a tankönyveknek csak a tartalomjegyzékét és indexét konvertálják

ASCII szöveggé (ez lesz visszakereshető), a szöveget magát képi formában tárolják, hogy megakadályozzák annak megváltoztatását. A szkenneléshez a könyvek gerincét megbontják (ezért plusz példányokat vásárolnak), majd oldalanként helyezik be a leolvasó készülékbe. Egy oldal leolvasása és indexelése általában egy percet vesz igénybe. A későbbiekben mindent egy külső céggel szándékozzák elvégeztetni.

A képeket jelenleg mágneslemezen tárolják, tervezik optikai lemezek alkalmazását, a hálózaton való szolgáltatás bevezetését.

A diákok képeket nem tölthetnek le, naponta dokumentumonként 10 oldalt nyomtathatnak ki (oldalanként 7 pennyért), mindezt a számítógép ellenőrzi.

Gondoskodnak a diákok képzéséről: megismertetik őket a Windows alapvető lehetőségeivel, a speciális keresési módszerekkel.

(Hegyközi Ilona)

KAPCSOLÓDÓ TERÜLETEK

Kiadói tevékenység

Lásd 83

Határtudományok (matematika, nyelvészet)

Lásd 40, 43